

Aan:
de leden van de Statencommissie
Cultuur en Welzijn

Assen, 4 december 2002
Behandeld door de heer S.J. de Jonge (0592) 365428
Onderwerp: Rapport leefstijlonderzoek

STATENCOMMISSIE CULTUUR EN WELZIJN

Geachte commissieleden,

Hierbij ontvangt u, zoals afgesproken in uw vergadering van 27 november 2002, het GGD-rapport Leefstijl van jongeren van 19-23 jaar.

Hoogachtend,

S.J. de Jonge, secretaris

Leefstijl van jongeren van 19-23 jaar

November, 2002

C.A.Bos, epidemioloog
GGD Drenthe
Overcingellaan 19
9401 LA Assen
telefoon: 0592 316565
c.a.bos@ggddrenthe.nl

Begeleidingscommissie:
Mw. G.Kragt, provincie Drenthe
Mw. R.Glastra, provincie Drenthe
Dhr. L.Rozema, gemeente Assen
Dhr.P. de Goede, gemeente Coevorden
Mw. H.Knapen, gemeente Hoogeveen

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Samenvatting	6
Conclusie en aanbevelingen	8
1. Beschrijving van de onderzochte groep	10
2. Gezondheid en gezondheid gerelateerde onderwerpen	11
2.1. Gezondheidsbeleving en medische consumptie	11
2.2. Langdurige aandoeningen en mening over eigen gewicht en conditie	11
2.3. Psychische gezondheid	12
2.4. Seksuele ervaring tegen je zin in	12
2.5. Contacten met hulpverlenende instanties	13
3. Middelengebruik	16
3.1. Roken	16
3.2. Alcoholgebruik	17
3.3. Het gebruik van drugs	19
3.3.1. Het hasjgebruik	19
3.3.2. Het gebruik van andere drugs	20
4. Veiligheid	22
4.1. Veiligheid algemeen	22
4.2. Kleine criminaliteit	23
4.3. Houding ten opzichte van veiligheidszaken	24
5. Studie, werk en huisvesting	25
5.1. Studie en werk	25
5.2. Huisvesting	26
6. Vrije tijd	27
7. Fase 1 en 2 van het preventieproces	29
7.1. Roken	29
7.2. Alcoholgebruik	30
7.3. Het gebruik van hasj/marihuana	31
7.4. Attitude ten opzichte van veiligheidszaken	33
7.5. Kenmerken/eisen van het feitelijke preventiegedeelte van het preventieproces	33

Inleiding

De GGD Drenthe onderzoekt in opdracht van de gemeenten met regelmaat de gezondheid en determinanten van gezondheid van de lokale bevolking. De onderzoeken dragen bij aan het inzicht in de actuele gezondheidssituatie van de bevolking. Op basis van de onderzoeken kan lokaal gezondheidsbeleid bepaald en bijgesteld worden. Tevens worden resultaten van ingezet beleid zichtbaar.

De GGD Drenthe hanteert een onderzoekscyclus waarbij steeds verschillende doelgroepen aan de orde komen. In 1997 is een onderzoek uitgevoerd naar de gezondheidssituatie en de woon- en zorgbehoefte van zelfstandig wonende ouderen in Drenthe. In 1998 is onderzoek gedaan naar de gezondheid, leefstijl en het gebruik van gezondheidszorgvoorzieningen onder de Drentse volwassen bevolking (21 tot en met 80 jaar). In het jaar 2000 is het laatste provinciale jeugdonderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek, dat is uitgevoerd onder ruim 11.000 jongeren van 10 tot en met 19 jaar, leverde inzicht in de gezondheid en leefstijl van deze groep jongeren in de verschillende Drentse regio's. Bij dit onderzoek is om een tweetal redenen gekozen voor een bovengrens van 19 jaar. De eerste reden is een pragmatische reden: het onderzoek is klassikaal uitgevoerd op scholen van het basis- en voortgezet onderwijs. Daarnaast heeft de afdeling Jeugdgezondheidszorg van de GGD de zorg voor jongeren van 4 tot 19 jaar.

Aangezien relatief weinig is bekend over de leefstijl van jong volwassenen van 19 tot en met 23 jaar is het huidige onderzoek opgezet.

De doelstellingen van het huidige onderzoek, dat mede gefinancierd wordt door de Provincie en de VDG, zijn onder anderen:

- Inzicht verwerven in de lichamelijke en geestelijke gezondheidssituatie van 19-23 jarigen.
- Inzicht verwerven in het middelengebruik en het risicogedrag van 19-23 jarigen.
- Het leveren van informatie ter ondersteuning van gemeentelijk en provinciaal beleid.

In deze rapportage worden geen vergelijkingen getrokken met landelijke cijfers. Hiervoor zijn een tweetal redenen aan te voeren. Ten eerste worden landelijk weinig onderzoeken uitgevoerd in de leeftijdsgroep 19 tot en met 23 jaar. De tweede, veel belangrijkere, reden is dat de samenstelling van de Drentse bevolking steeds verder is gaan afwijken van de Nederlandse bevolking. Ligt landelijk het percentage eerste en tweede generatie allochtonen rond 17%, in Drenthe ligt dit percentage onder de 5%.

Samenvatting

In maart 2002 is een onderzoek gedaan naar de leefstijl en middelengebruik van jongeren van 19 tot en met 23 jaar in de provincie Drenthe. Bij het onderzoek, dat middels een postenquête is uitgevoerd, zijn in totaal 1931 jongeren uit alle gemeenten in Drenthe benaderd.

Respons

Uiteindelijk heeft 64% van de jongeren een ingevulde vragenlijst aan de GGD teruggestuurd. Aangezien van 11% van de respondenten de woonplaats niet bekend is, is de respons per regio niet te achterhalen. Van de respondenten van wel de woonplaats wel bekend is, woont 34% in Noord en Midden Drenthe, 28% in Zuidwest-Drenthe en eveneens 28% in regio Zuidoost-Drenthe.

Gezondheid

Aan de jongeren is gevraagd een (subjectief) oordeel te geven over hun eigen gezondheid. Ruim 89% van de mannen en 81% van de vrouwen vindt hun eigen gezondheid goed. Van alle respondenten is 48% het afgelopen half jaar bij de huisarts geweest en ruim 14% van alle respondenten is het afgelopen jaar poliklinisch in een ziekenhuis behandeld. Vrouwen zijn zowel significant vaker dan mannen het afgelopen jaar bij de huisarts geweest als poliklinisch behandeld in een ziekenhuis.

Van alle respondenten heeft 37% psychische klachten. Vrouwen hebben significant vaker psychische klachten dan mannen. Van de respondenten die nog onderwijs volgen, heeft 32% psychische klachten, tegen 37% van de respondenten die werken. Van de werkloze respondenten heeft ruim 60% psychische klachten. Van de respondenten die aangeven dat ze huisman of huisvrouw zijn, heeft 57% psychische klachten.

28% Van de vrouwen en 21% van de mannen heeft een probleem dat hen dag en nacht bezighoudt. Van de respondenten die aangeven dat ze een probleem hebben dat hen dag en nacht bezighoudt, maakt 46% zich zorgen over de toekomst.

Ruim 4% van alle respondenten heeft 'af en toe' of 'heel vaak' aan gedacht om een einde aan zijn of haar leven te maken. Ruim 7% van de respondenten heeft er 'een enkele keer' aan gedacht om een einde aan zijn of haar leven te maken.

Van alle respondenten geeft 19% van de vrouwen en 4% van de mannen aan dat ze ooit een seksuele ervaring tegen hun zin in hebben gehad. Van de werkloze respondenten heeft 30% ooit een seksuele ervaring tegen hun zin in gehad, tegen 12% van de respondenten met betaald werk en 9% van de nog naar schoolgaande respondenten. Jongeren die wel eens een seksuele ervaring tegen hun zin in hebben gehad, vinden hun eigen gezondheid significant slechter vinden dan jongeren die een dergelijke ervaring niet hebben gehad. Ook is hun medische consumptie significant hoger.

Jongeren zijn slecht op de hoogte waar ze de verschillende hulpverlenende instanties kunnen vinden. 23% Van de jongeren weet waar ze het AMK kunnen vinden en 25% weet waar ze de Toegang kunnen vinden. Een derde van de jongeren (33%) weet dat ze gezien hun leeftijd nog terecht kunnen bij de Toegang.

Ruim 38% van de jongeren geeft aan dat ze, indien ze problemen hebben, willen chatten met een deskundige.

Middelengebruik

Van de mannen van 19 tot en met 23 jaar rookt 43% af en toe of dagelijks, van de vrouwen van 19 tot en met 23 jaar 46%.

Van de mannen gebruikt 9% geen alcohol, 10% drinkt excessief alcohol en 6% drinkt zeer excessief alcohol. Van alle vrouwen drinkt 18% nooit alcohol en ruim 1% gebruikt excessief alcohol. Van de mannen drinkt 14% 15 tot 21 glazen alcohol per week en 27% drinkt meer dan 21 glazen alcohol per week. Deze percentages liggen voor vrouwen respectievelijk op 4% en 1%.

Van de 19-23 jarigen in Drenthe heeft 38% ooit wel eens hasj gebruikt (mannen: 41%, vrouwen: 36%). Ruim 10% van de mannen en 5% van de vrouwen heeft de afgelopen maand wel eens hasj gebruikt. In de gemeenten waar geen coffeeshop gevestigd is, kopen significant meer jongeren hun hasj bij een huisdealer dan in gemeenten waar wel een coffeeshop gevestigd is.

Veiligheid

Een derde van de jongeren (mannen: 21%, vrouwen: 45%) voelt zich niet altijd veilig in het openbaar vervoer en de helft van de jongeren (50%) voelt zich niet altijd veilig bij het uitgaan. Het percentage jongeren dat in plattelandsgemeenten woont en zich niet altijd veilig voelt, wijkt nauwelijks af van het percentage jongeren dat in de steden woont en zich niet altijd veilig voelt.

Ruim 18% van de jongeren, 28% van de mannen en 9% van de vrouwen, vertoont klein crimineel gedrag. Ter vergelijking: 41% van de 16-17 jarigen in Drenthe vertoonde in het jaar 2000 klein crimineel gedrag.

Studie, werk en huisvesting

Van alle respondenten woont 60% bij beide ouders, 10% woont bij één van de ouders, 16% woont samen met partner of vriend(in) en 8% woont zelfstandig. Van de jongeren die zelfstandig wonen kon 44% gemakkelijk een woning vinden in hun huidige woonplaats.

Ruim 42% van de 19 tot en met 23 jarigen werkt en 41% van de respondenten volgt nog een studie. Van de jongeren die geen studie meer volgen, heeft 80% een vaste baan. Van de jongeren met een betaalde baan sluit bij 28% hun huidige baan helemaal niet aan bij de opleiding die ze gevolgd hebben.

Vrije tijd

Bijna een derde van de jongeren (32%) sport zelden of nooit. De belangrijkste redenen om niet aan sport te doen is gebrek aan tijd.

Ruim 37% van de jongeren van 19 tot en met 23 jaar vindt dat er onvoldoende ontmoetingsmogelijkheden zijn in hun woonplaats.

Conclusie en aanbevelingen

De Toegangen hebben twee centrale doelstellingen: het bieden van een laagdrempelige voorziening waar jongeren, opvoeders en verwijzers makkelijk kunnen aankloppen en het aanbieden van of op zoek gaan naar begeleiding of hulp die tegemoet komt aan de vraag/zorgbehoefte van de cliënt. Een belangrijke voorwaarde voor het welslagen van het concept van de Toegang is de bekendheid van de Toegang bij potentiële cliënten. Deze bekendheid is voor de jongeren van 19 tot en met 23 jaar onvoldoende. Van de jongeren van 19 tot en met 23 jaar weet 34% niet wat de Toegang is. Daarnaast weet 41% van de jongeren niet waar ze de Toegang kunnen vinden.

Een additioneel probleem is dat slechts een derde van de jongeren van 19 tot en met 23 jaar (33%) denkt dat ze, gezien hun leeftijd, bij de Toegang/Jeugdhulpverlening terecht kunnen. 25% Van deze jongeren denkt dat ze niet bij de Toegang terecht kunnen en 42% weet niet of ze voor vragen of bij problemen bij de Toegang terecht kunnen.

Aanbeveling:

Een betere informatievoorziening moet er voor zorgen dat de doelstellingen en de verschillende onderdelen van de Toegang meer bekendheid krijgen onder potentiële cliënten. Speciale aandacht moet besteed worden aan het feit dat de Toegang de plek is waar de doelgroep terecht kan voor vragen over psychosociale problematiek.

Bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) kunnen jongeren advies vragen over en situaties melden, waarin het vermoeden bestaat van kindermishandeling. Kindermishandeling is zo'n ernstige zaak dat de drempel tot melding of een vraag om advies zo laag mogelijk moet zijn. Bekendheid met het AMK is daarvoor een voorwaarde. Echter, minder dan een kwart (23%) van de jongeren weet waar ze het AMK kunnen vinden.

Aanbeveling:

Meer bekendheid moet gegeven worden aan zowel jongeren als volwassenen over de mogelijkheden en de bereikbaarheid van het AMK.

Ruim 80% van de jongeren gebruikt regelmatig een computer. Het merendeel van de jongeren weet hoe je kunt surfen op internet. Ruim 38% van de jongeren zou, indien ze problemen hebben, willen chatten met een deskundige, bijvoorbeeld een jeugd- of jongerenhulpverlener.

Aanbeveling:

De Jeugdzorg Drenthe, maar ook de provincie en de gemeenten, moet er naar streven dat jongeren voor vragen bij problemen, maar ook voor informatie terecht kunnen op een site op Internet.

Een derde (33%) van de jongeren van 19 tot en met 23 jaar voelt zich niet altijd veilig in het openbaar vervoer. De helft van de jongeren (50%) voelt zich niet altijd veilig bij het uitgaan.

Aanbeveling:

De politiek en het ambtelijk apparaat moet op korte termijn een onderzoek initiëren naar de oorzaken van dit gevoel van onveiligheid, zodat een beleid ontwikkeld kan worden dat er op gericht is burgers een groter gevoel van veiligheid te geven.

Uit een leefstijlonderzoek onder leerlingen van het voortgezet onderwijs bleek dat ongeveer 65% van de leerlingen van het voortgezet onderwijs een paar keer per maand sport. Dit percentage nam vervolgens af tot ongeveer 55% voor leerlingen van het MBO. Uit het huidige onderzoek blijkt dat 17% van de jongeren van 19 tot en met 23 jaar een paar keer per maand sport en bijna een derde (32%)

zelden of nooit sport. Uit de analyses blijkt verder dat er een verschil is in de frequentie van sporten tussen jongeren die nog onderwijs volgen en jongeren die een vaste betaalde baan hebben. Van de jongeren die nog onderwijs volgen, sport 24% zelden of nooit, tegen 39% van de jongeren die een vaste betaalde baan hebben.

Uit leefstijlonderzoeken onder volwassenen in de provincie Drenthe weten we dat overgewicht één van de grootste gezondheidsproblemen in Drenthe is. Eén van de oorzaken van overgewicht is bewegingsarmoede.

Aanbeveling:

Zowel de provincie als de gemeenten moeten sportbeoefening stimuleren. De verschillende doelgroepen, jongeren, volwassenen maar ook ouderen moeten hierbij apart worden benaderd.

Psychosociale problematiek en psychische klachten is een veelvuldig voorkomend probleem in de huidige maatschappij. Uit een leefstijlonderzoek dat de GGD in 1998 heeft uitgevoerd onder Drenten van 20 tot en met 79 jaar bleek dat 35% van deze groep psychische klachten had. Ook het huidige onderzoek geeft aan dat psychische klachten veelvuldig voorkomen. 37% van de 19 tot en met 23 jarigen heeft psychische klachten. Opvallend is dat ruim 60% van de werklozen respondenten van 19 tot en met 23 jaar psychische klachten heeft.

Aanbeveling

Naast algemene aandacht voor psychosociale problematiek en psychische klachten dient er speciale aandacht te komen voor psychische problemen bij werklozen. De gemeentelijke afdelingen Welzijn en Sociale Zaken en Werkgelegenheid moeten hier gezamenlijk aandacht aan besteden.

1. Beschrijving van de onderzochte groep

Respons

In totaal zijn 1931 jongeren van 19 tot en met 23 jaar in Drenthe via de post benaderd om met het onderzoek mee te doen. De eerste drie weken na het verzenden van de vragenlijsten zijn 971 ingevulde vragenlijsten retour gezonden aan de GGD. Na drie weken zijn alle jongeren nogmaals aangeschreven. Na dit rappel zijn 263 vragenlijsten teruggestuurd. Hierdoor bedraagt de uiteindelijke respons van de postenquête 64%.

De onderzoekspopulatie

Zoals blijkt uit tabel 1 is 49% van de respondenten van het mannelijk geslacht, 51% is van het vrouwelijk geslacht. Van de respondenten woont 34% in de regio Noord en Midden Drenthe. Uit zowel de regio Zuidwest-Drenthe en als de regio Zuidoost-Drenthe komt 28% van de respondenten. Ruim 11% van de respondenten heeft de postcode niet ingevuld op de vragenlijst.

Tabel 1. Onderzoekspopulatie naar geslacht naar regio

	mannen		vrouwen		totaal	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
<i>Drenthe</i>	535	49%	559	51%	1234	
- <i>Nrd. en Mid. Drenthe</i>	217	52%	199	48%	416	34%
- <i>Zuidwest-Drenthe</i>	157	47%	176	53%	333	28%
- <i>Zuidoost-Drenthe</i>	161	47%	184	53%	345	28%
- <i>onbekend</i>	68	49%	72	51%	140	11%

Van alle respondenten volgt 39% van de mannen en 43% van de vrouwen dagonderwijs. Zowel 42% van de mannen als 42% van de vrouwen werkt. Daarnaast geeft 14% van de mannen en 7% van de vrouwen aan dat ze zowel deeltijdonderwijs volgen als werken.

Van de respondenten die werken en geen onderwijs meer volgen heeft 45% een MBO-opleiding als hoogste opleiding. Van de respondenten die nog wel een opleiding volgen, volgt 48% een MBO-opleiding. Van diegenen die nu nog een opleiding volgen, volgt 10% een HBO-opleiding. Van diegenen die werken heeft 38% een HBO-opleiding afgerond.

Tabel 2. Onderzoekspopulatie naar onderwijstype dat ze nog volgen of gevolgd hebben

	mannen	vrouwen	Totaal
<i>Jongeren geen onderwijs meer volgen</i>			
- <i>VMBO</i>	3%	5%	4%
- <i>HAVO</i>	3%	3%	3%
- <i>VWO/Gymnasium</i>	3%	3%	3%
- <i>MBO</i>	47%	44%	45%
- <i>HBO</i>	38%	38%	38%
- <i>Universiteit</i>	7%	8%	7%
<i>Jongeren volgen nog onderwijs</i>			
- <i>VMBO</i>	39%	29%	34%
- <i>HAVO</i>	5%	5%	5%
- <i>VWO/Gymnasium</i>	1%	3%	2%
- <i>MBO</i>	47%	49%	48%
- <i>HBO</i>	7%	12%	10%
- <i>Universiteit</i>	1%	1%	1%

Van de respondenten woont 60% bij zijn of haar beide ouders en 10% woont bij één van zijn/haar ouders. Verhoudingsgewijs wonen meer vrouwelijk respondenten (24%) dan mannelijke respondenten (9%) samen met een vriend of vriendin. Tenslotte woont ruim 8% van de respondenten zelfstandig.

2. Gezondheid en gezondheid gerelateerde onderwerpen

Aan de jongeren is een aantal vragen gesteld over hun gezondheid. Ten eerste konden ze op een vijfpuntsschaal een (subjectief) oordeel geven over hun eigen gezondheid. Daarnaast is onder andere gevraagd naar een aantal langdurige aandoeningen en huisartsenbezoek. Tenslotte is een aantal vragen gesteld over de bekendheid van en het gebruik van een aantal hulpverlenende instanties.

2.1. Gezondheidsbeleving en medische consumptie

De subjectieve gezondheidsbeleving is in Nederland een veel gebruikte maat voor het meten van de ervaren gezondheid. Ook bij dit onderzoek is aan de jongeren gevraagd een oordeel te geven over hun eigen gezondheid. De subjectieve beoordeling van de eigen gezondheid hangt per individu af van uiteenlopende criteria. Het al dan niet hebben van klachten en het al dan niet door een arts als ziek bestempeld zijn, kunnen van invloed zijn.

Ruim 89% van alle mannen van 19 tot en met 23 jaar vindt hun eigen gezondheid goed, tegen 81% van de vrouwen. Tabel 3 geeft het subjectieve oordeel over de eigen gezondheid weer. Uit de tabel blijkt dat significant meer vrouwen hun eigen gezondheid matig tot slecht vinden dan mannen.

Vrouwen in de onderzochte leeftijdsgroep zijn de afgelopen 6 maanden ook significant vaker bij de huisarts op bezoek geweest en zijn ook significant vaker in een ziekenhuis geweest voor een poliklinische behandeling of opname dan mannen. Tussen de regio's zijn geen verschillen in subjectieve gezondheidsbeleving en huisartsenbezoek. De poliklinische consulten liggen in de regio Noord en Midden Drenthe hoger (16%) dan in beide andere Drentse regio's (13%).

Tabel 3. Mening over eigen gezondheid en huisartsen- en ziekenhuisbezoek naar geslacht

	<i>mannen</i>	<i>vrouwen</i>	<i>totaal</i>
<i>mening over eigen gezondheid</i>			
- <i>zeer goed/goed</i>	89%	81%	85%
- <i>gaat wel</i>	8%	12%	10%
- <i>soms goed, soms slecht</i>	3%	6%	4%
- <i>slecht</i>	1%	1%	1%
<i>afgelopen 6 maanden bij huisarts geweest</i>	37%	58%	48%
<i>ziekenhuisbezoek</i>			
<i>afgelopen jaar poliklinisch behandeld</i>	12%	16%	14%
<i>afgelopen jaar opgenomen geweest</i>	4%	6%	5%
<i>heeft afgelopen 2 weken slaapmiddelen gebruikt</i>	2%	3%	2%
<i>heeft afgelopen 2 weken kalmeringsmiddelen gebruikt</i>	2%	4%	3%

2.2. Langdurige aandoeningen en mening over eigen gewicht en conditie

De jongeren is gevraagd of ze vijf met name genoemde langdurige aandoeningen hebben. Vrouwen blijken significant vaker eczeem of huidziekten, allergieën en zware hoofdpijn of migraine te hebben dan mannen. Tussen de Drentse regio's zijn geen wezenlijke verschillen aan te tonen in het voorkomen van genoemde aandoeningen.

De prevalentie van astma, huidziekten, allergieën en hoofdpijn komt in de onderzochte leeftijdsgroep overeen met de prevalentie in de leeftijdsgroep 12 tot en met 18 jaar. Van de 19 tot en met 23 jarigen heeft 9% een rugaandoening, tegen 7% in de leeftijdsgroep 12 tot en met 18 jaar.

Uit de analyses blijkt dat jongeren die roken hun eigen conditie significant slechter vinden dan jongeren die niet roken. Sporters daarentegen vinden hun eigen lichaamsgewicht vaker goed dan niet-sporters. Ruim 54% van de respondenten die lid zijn van een sportclub vindt hun eigen conditie goed, tegen 21% van de respondenten die niet lid zijn van een sportclub.

Tabel 4. Aandoeningen en mening over eigen gewicht en conditie naar geslacht

	mannen	vrouwen	totaal
<u>Klachten</u>			
astma	9%	10%	9%
eczeem of huidziekten	9%	14%	12%
allergie	13%	19%	16%
zware hoofdpijn, migraine	5%	12%	9%
langdurige rugaandoening	8%	10%	9%
<u>heeft psychische klachten</u>	33%	41%	37%
<u>mening over eigen gewicht</u>			
mijn gewicht is goed	74%	64%	69%
ik ben te zwaar	15%	31%	23%
ik ben te licht	12%	5%	8%
<u>mening over eigen conditie</u>			
mijn conditie is goed	48%	27%	37%
mijn conditie is redelijk	39%	53%	46%
mijn conditie is slecht	13%	20%	17%

2.3. Psychische gezondheid

Van alle respondenten heeft 37% psychische klachten. Vrouwen hebben significant vaker psychische klachten dan mannen. Tussen de regio's is geen verschil gevonden in het voorkomen van psychische klachten. Er zijn wel significante verschillen in het voorkomen van psychische klachten aantoonbaar naar werksituatie/dagbesteding. Van de respondenten die nog onderwijs volgen, heeft 32% psychische klachten, tegen 37% van de respondenten die werken. Van de werkloze respondenten heeft ruim 60% psychische klachten. Van de respondenten die aangeven dat ze huisman/huisvrouw zijn, heeft 57% psychische klachten.

Bijna 28% van de vrouwen en 21% van de mannen heeft een probleem dat hen dag en nacht bezighoudt. Van de respondenten die aangeven dat ze een probleem hebben dat hen dag en nacht bezighoudt, maakt 46% zich zorgen over de toekomst. Vrouwen hebben significant vaker dan mannen problemen die betrekking hebben op 'jezelf' (vrouwen: 42%, mannen: 30%) en 'gezondheid' (vrouwen: 20%, mannen: 10%). Mannen hebben significant vaker problemen die te maken hebben met seksualiteit dan vrouwen. Ruim 11% van de mannen die een probleem heeft dat hen dag en nacht bezighoudt, geeft aan een probleem met seksualiteit te hebben, tegen 4% van de vrouwen.

Ruim 4% van alle respondenten heeft 'af en toe' of 'heel vaak' aan gedacht om een einde aan zijn of haar leven te maken. Ruim 7% van de respondenten heeft er 'een enkele keer' aan gedacht om een einde aan zijn/haar leven te maken. Deze percentages liggen voor jongeren van 12 tot en met 18 jaar op respectievelijk 6% en 10% en voor volwassenen van 20 tot en met 30 jaar op 3% en 4%.

Significant meer vrouwen dan mannen in de leeftijdsgroep 19 tot en met 23 jaar geven aan ooit een poging tot zelfdoding te hebben gedaan, 7% versus 3%.

2.4. Seksuele ervaring tegen je zin in

Evenals bij het jongerenonderzoek onder jongeren van 12 tot en met 18 jaar is bij het huidige onderzoek ook de vraag gesteld 'Heb je wel eens tegen je zin in een seksuele ervaring met iemand gehad? Met seksuele ervaring bedoelen we zoenen, intiem betasten, met elkaar naar bed gaan.'. Uit een leefstijlonderzoek onder leerlingen van het voortgezet onderwijs is gehouden bleek dat 9% van de leerlingen wel eens een seksuele ervaring tegen zijn/haar zin in heeft gehad. Jongeren die wel eens een dergelijke ervaring hebben gehad, bleken vaker een negatief oordeel over hun eigen gezondheid te hebben, dan jongeren die een dergelijke ervaring nooit hebben gehad. Ook bleek de groep jongeren die

ooit een seksuele ervaring tegen hun zin in hebben gehad significant vaker psychosociale problemen te hebben dan jongeren die de ervaring nooit hebben gehad.

Bij de gezondheidsenquête onder de Drentse bevolking van 20 tot en met 79 jaar is in 1998 de volgende vraag gesteld: 'Heeft u ooit last gehad van ongewenste intimiteiten of bent u ooit seksueel misbruikt?'. 2% Van alle mannen en 11% van alle vrouwen heeft ooit last gehad van ongewenste intimiteiten of is ooit seksueel misbruikt. De gemiddelde leeftijd waarop de ongewenste intimiteiten of het seksueel misbruik heeft plaatsgevonden lag voor mannen lager dan voor vrouwen. Bij mannen die ooit last hebben gehad van ongewenste intimiteiten of seksueel misbruik is de gemiddelde leeftijd waarop deze gebeurtenis heeft plaatsgevonden 11 jaar. Bij vrouwen die ooit last hebben gehad van ongewenste intimiteiten of seksueel misbruik is de gemiddelde leeftijd waarop deze gebeurtenis plaatsvond 14 jaar. Naast de vraag hoe oud men was toen men voor het eerst last had van ongewenste intimiteiten of seksueel misbruik, is ook gevraagd door wie de ongewenste intimiteit of seksueel misbruik is gepleegd. Uit de analyses bleek dat 81% van de daders een bekende was geweest. Uit de analyses bleek verder dat personen die wel eens last hebben gehad van ongewenste intimiteiten of seksueel misbruik een hogere medische consumptie hebben dan personen die een dergelijke ervaring nooit hebben gehad. Ook hebben ze significant vaker psychische problemen.

Bij het huidige onderzoek geeft 19% van de vrouwen en 4% van de mannen aan dat ze ooit een seksuele ervaring tegen hun zin in hebben gehad. Tussen de Drentse regio's zijn geen verschillen gevonden in het percentage respondenten dat ooit een seksuele ervaring tegen hun zin in heeft gehad. Zoals blijkt uit tabel 5 heeft 30% van de werkloze respondenten ooit een seksuele ervaring tegen hun zin in gehad, tegen 12% van de respondenten met betaald werk en 9% van de nog naar schoolgaande respondenten.

Tabel 5. Heb je wel eens tegen je zin in een seksuele ervaring met iemand gehad?

	heeft seksuele ervaring tegen zin in gehad	
	ja	nee
<i>huidige dagbesteding</i>		
- studeert nog	9%	91%
- heeft betaald werk	12%	88%
- is werkloos	30%	70%

Uit de analyses blijkt dat personen die wel eens een seksuele ervaring tegen hun zin in hebben gehad de eigen gezondheid significant slechter vinden dan personen die een dergelijke ervaring niet hebben gehad. Ook is hun medische consumptie significant hoger.

Tabel 6. Heb je wel eens tegen je zin in een seksuele ervaring met iemand gehad?

	heeft seksuele ervaring tegen zin in gehad	
	ja	nee
<i>oordeel eigen gezondheid</i>		
- goed	69%	87%
- gaat wel	19%	9%
- slecht	13%	4%
<i>heeft afgelopen 2 weken slaapmiddelen gebruikt</i>	7%	2%
<i>heeft afgelopen 2 weken kalmeringsmiddelen gebruikt</i>	8%	2%
<i>heeft psychische klachten</i>	59%	34%
<i>heeft probleem dat hen dag en nacht bezighoudt</i>	51%	21%
<i>afgelopen 6 maanden bij huisarts geweest</i>	66%	46%
<i>afgelopen jaar poliklinisch behandeld</i>	20%	13%
<i>afgelopen jaar contact gehad met:</i>		
- psycholoog/psychiater	12%	4%
- de Toegang	4%	<1%
- Jeugdhulpverlening	3%	<1%
- RIAGG/GGZ	6%	1%

Daarnaast hebben personen die wel eens een seksuele ervaring tegen hun zin in hebben gehad significant vaker psychische klachten en gebruiken ze significant vaker slaapmiddelen of kalmeringsmiddelen dan personen die nog nooit een seksuele ervaring tegen hun zin in hebben gehad.

2.5. Contacten met hulpverlenende instanties

Aan de jongeren is gevraagd of ze gedurende het afgelopen jaar contact hebben gehad met een aantal specifiek genoemde hulpverleners of hulpverlenende instanties. Daarnaast is gevraagd of de jongeren, indien ze hulp of informatie zouden willen van één van de genoemde hulpverlenende instanties, ze zouden weten waar ze de instanties kunnen vinden.

Zoals blijkt uit tabel 7 heeft 5% van alle jongeren het afgelopen jaar contact gehad met een psycholoog of psychiater. Ruim 4% heeft het afgelopen jaar contact met het algemeen maatschappelijk werk. 18% Van alle mannen en 24% van alle vrouwen heeft de afgelopen 12 maanden wel eens contact gehad met één van de in tabel 7 genoemde hulpverlenende instanties.

Tabel 7. Percentage jongeren dat de afgelopen 12 maanden contact heeft gehad met een aantal hulpverlenende instanties en het percentage jongeren dat deze instanties wel of niet weet te vinden.

	laatste 12 mnd. contact gehad			weet je ze te vinden		
	mannen	vrouwen	totaal	ja	nee	onbekend
algemeen maatschappelijk werk	3%	5%	4%	49%	45%	6%
de Toegang (bureau Jeugdzorg)	<1%	1%	1%	25%	41%	34%
de Jeugdhulpverlening	<1%	<1%	<1%	27%	56%	16%
JIP (Jongereninformatiepunt)	<1%	<1%	<1%	36%	39%	26%
AMK (Advies en meldpunt Kindermishandeling)	<1%	<1%	<1%	23%	54%	23%
CAD (Consultatiebureau voor Alcohol en Drugs)	1%	<1%	<1%	34%	50%	16%
RIAGG/GGZ	2%	2%	2%	63%	33%	4%
een psycholoog/psychiater	4%	7%	5%			
Bureau Halt	<1%	-	<1%			

Er blijkt geen verschil te zijn in het percentage jongeren dat het afgelopen jaar contact heeft gehad met de Toegang tussen gemeenten waar een Toegang is gevestigd en gemeenten waar geen Toegang is gevestigd. Uit de analyses blijkt verder dat ruim een derde van de jongeren niet weet waar ze de Toegang zouden kunnen vinden. Van de jongeren die wonen in een vestigingsplaats van de Toegang weet 28% waar ze de Toegang zouden kunnen vinden, 31% van de jongeren die in deze gemeenten wonen, heeft nog nooit van de Toegang gehoord. Van de jongeren die wonen in een gemeente waar geen Toegang is gevestigd, weet 21% waar ze de Toegang kunnen vinden. Ruim 38% van de jongeren in deze gemeente heeft nog nooit van de Toegang gehoord.

Om inzicht te krijgen in de vraag of jongeren van 19 tot en met 23 jaar weten of ze terecht kunnen bij de Jeugdhulpverlening is in de vragenlijst de volgende vraag gesteld: 'Indien je nu een probleem zou hebben, kan je dan, volgens jou, gezien je leeftijd, terecht bij de Toegang/Jeugdhulpverlening'. Van alle respondenten denkt 33% dat ze gezien hun leeftijd wel bij de Toegang terecht kunnen, 25% denkt dat ze niet bij de Toegang terecht kunnen en 42% weet niet of ze bij de Toegang terecht kunnen. Zoals blijkt uit tabel 8 is er geen verschil in kennis of ze wel of niet bij de Toegang terecht kunnen tussen jongeren die wonen in een gemeente waar wel een Toegang gevestigd is en gemeenten waar geen Toegang gevestigd is.

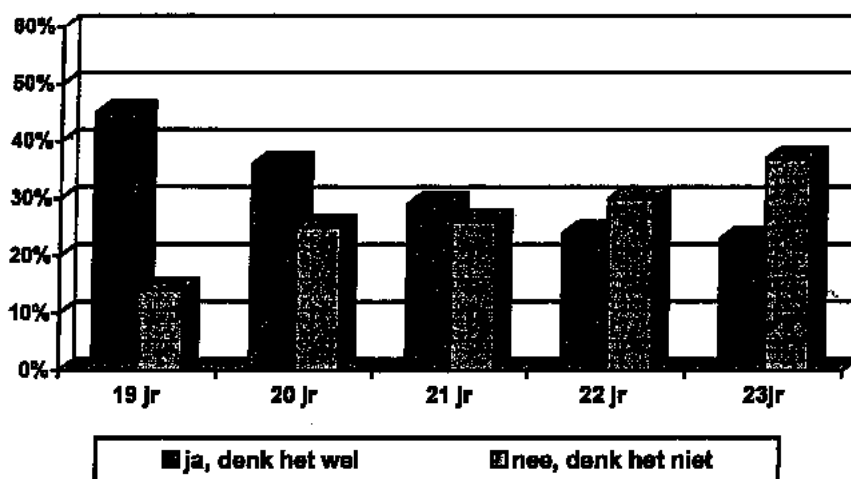
Tabel 8. Kun je gezien je leeftijd bij de Toegang/Jeugdhulpverlening terecht?

	geslacht		vestigingsplaats Toegang	
	mannen	vrouwen	ja	nee
ja, ik denk het wel	29%	37%	34%	32%
nee, ik denk het niet	28%	22%	24%	26%
ik weet het niet	43%	41%	42%	42%

Zoals blijkt uit onderstaande figuur is het percentage jongeren dat weet dat ze gezien hun leeftijd wel bij de Toegang terecht kunnen leeftijdsafhankelijk. Van de 19-jarigen weet 45% dat ze bij de Toegang terecht kunnen, tegen 29% van de 21-jarigen en 23% van de 23-jarigen. Daartegenover staat dat 14% van de 19-jarigen denkt dat ze niet bij de Toegang terecht kunnen, tegen 37% van de 23-jarigen.

Naast de vraag of jongeren denken dat ze wel of niet bij de Toegang terecht kunnen, is de jongeren

Fig.1. Percentage jongeren dat denkt dat ze wel of niet bij de Toegang terecht kunnen



ook gevraagd of ze, indien ze problemen hebben, op internet zouden willen chatten met een deskundige, bijvoorbeeld een jeugd- of jongerenhulpverlener. Zoals blijkt uit de volgende tabel zou 38% van de jongeren, indien ze problemen hebben, willen chatten met een deskundige. Ruim 42% van deze groep, 16% van het totaal, zou het echter alleen doen, indien het anoniem zou kunnen gebeuren.

Tabel 9. Indien je problemen zou hebben en je zou op internet kunnen chatten met een deskundige, zou je dat dan doen?

	mannen	vrouwen	totaal
nee, want ik heb geen computer	10%	12%	11%
nee, dat kan ik niet	3%	4%	3%
nee	50%	45%	47%
ja	24%	21%	22%
ja, maar alleen als het anoniem kan	14%	18%	16%

3. Middelengebruik

Het ontstaan van chronische longaandoeningen wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door roken. Allerlei vormen van kanker komen bij rokers meer voor dan bij niet-rokers. Onder mannelijke rokers is de sterfte aan longkanker 22 maal zo hoog als onder niet-rokers. Bij vrouwen is de sterfte aan longkanker bij rokers 12 maal zo hoog als bij niet-rokers. Naast sterfte aan kanker lopen rokers driemaal zoveel kans om te sterven aan hart- en vaatziekten als niet-rokers.

Evenals roken kan chronisch overmatig alcoholgebruik schadelijke gevolgen opleveren voor de gezondheid. Kwetsbaar zijn vooral de organen die direct bij de opname en verwerking van alcohol betrokken zijn, zoals de maag, de lever en de alvleesklier. Ook de hersenen zijn gevoelig voor chronisch overmatig alcoholgebruik. Geschat wordt dat ongeveer 3% van de totale kankersterfte in Nederland aan overmatig alcoholgebruik kan worden toegeschreven. Naast het verhoogde risico voor bepaalde ziekten is alcohol één van de belangrijkste risicofactoren voor verkeersongevallen.

3.1. Roken

Uit eerder onderzoek van de GGD is gebleken, dat het percentage ooit-rokers onder de scholieren van 10 tot en met 19 jaar in Drenthe iets afwijkt van de landelijke percentages. Bij het landelijk onderzoek had in 1999 57% van de jongens en 54% van de meisjes ooit gerookt. In Drenthe bedraagt het percentage leerlingen dat ooit gerookt heeft 50%. Van de jongens heeft 51% ooit gerookt, van de meisjes heeft 48% ooit gerookt.

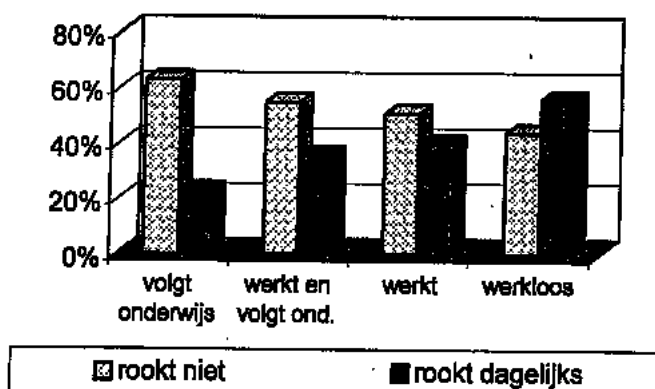
Het werkelijke percentage rokers ligt echter aanzienlijk lager dan de groep 'ooit-rokers'. Om inzicht te krijgen in het huidige feitelijk rookgedrag is aan de jongeren gevraagd of zij af en toe, maar niet dagelijks, of dagelijks roken. Er is een gering verschil aantoonbaar in rookgedrag tussen mannen en vrouwen. Zowel 11% van de mannen als 11% van de vrouwen rookt af en toe, maar niet dagelijks. Dagelijks rookt 32% van de vrouwen en 35% van de mannen. Er is wel een verschil in rookgedrag aantoonbaar naar opleidingsniveau en werksituatie van de respondenten. Zoals blijkt uit tabel 10 is er een duidelijk verband tussen opleidingsniveau en rookgedrag. Hoe hoger het opleidingsniveau is, des te lager is het percentage rokers.

Tabel 10. Percentage rokers naar opleidingsniveau

	VMBO (+ MAVO)	HAVO	VWO	MBO	HBO	Univ.
rookt niet	41%	49%	58%	57%	68%	70%
rookt af en toe	9%	6%	23%	11%	12%	12%
rookt dagelijks	50%	45%	19%	32%	19%	19%

In figuur 2 is te zien dat het percentage dagelijkse rokers onder jongeren dat nog onderwijs volgt lager is dan het percentage dagelijkse rokers onder jongeren die werken. Van de jongeren die nog onderwijs volgen, rookt 23% dagelijks, tegen 40% van de jongeren die werken. Van de jongeren die werkzoekende zijn rookt 59% dagelijks.

Fig.2. Rookgedrag en werksituatie



3.2. Alcoholgebruik

Uit de analyses blijkt dat 14% van de respondenten van 19 tot en met 23 jaar geen alcohol gebruikt. Verhoudingsgewijs gebruiken meer vrouwen dan mannen geen alcohol. Van alle vrouwen drinkt 18% nooit alcohol, van alle mannen 9%. Zoals blijkt uit tabel 11 gebruikt 16% van de mannen op zijn minst excessief alcohol (excessief + zeer excessief). Dit percentage ligt voor de vrouwen op 2%. Ook tussen de regio's blijken verschillen te bestaan in mate van alcoholconsumptie. In de regio's Noord en Midden Drenthe en Zuidoost-Drenthe drinkt tenminste 7% van alle respondenten excessief alcohol. Dit percentage bedraagt in Zuidwest-Drenthe 13%.

Tabel 11. Drinkgedrag naar geslacht en regio

	geslacht			regio		
	mannen	vrouwen	totaal	Nrd. en Midden Dr.	Zuidwest-Drenthe	Zuidoost-Drenthe
drinkt geen alcohol	9%	18%	14%	12%	16%	15%
licht	55%	75%	66%	68%	62%	68%
matig	19%	5%	12%	14%	9%	11%
excessief	10%	1%	6%	5%	8%	4%
zeer excessief	6%	<1%	3%	2%	5%	3%

Bij het berekenen van de mate van alcoholconsumptie is uitgegaan van de weekly-recall. Hierbij wordt gevraagd naar de alcoholconsumptie gedurende de afgelopen 7 dagen. Uit de door de respondenten aangeleverde gegevens is te destilleren op hoeveel dagen van de week de respondenten alcohol gebruiken. In de volgende tabel staat het percentage jongeren van 17 en 18 jaar en het percentage respondenten van 19 tot en met 23 jaar weergegeven dat op een specifieke dag alcohol gebruikt. De gegevens van de jongeren van 17 en 18 jaar zijn afkomstig van het leefstijlonderzoek Drenthe. Uit de tabel valt af te leiden dat verhoudingsgewijs meer jongeren van 19 tot en met 23 jaar alcohol gebruiken op door-de-weekse dagen dan jongeren van 17-18 jaar.

Tabel 12. Percentage jongeren dat op een specifieke dag alcohol gebruikt.

	jongens/mannen		meisjes/vrouwen	
	17-18 jr	19-23 jr	17-18 jr	19-23 jr
maandag	12%	22%	3%	7%
dinsdag	16%	24%	4%	7%
woensdag	17%	27%	5%	9%
donderdag	21%	28%	6%	9%
vrijdag	61%	56%	20%	26%
zaterdag	78%	75%	59%	50%
zondag	36%	34%	13%	14%

Ondanks het feit dat relatief meer jongeren van 19 tot en met 23 jaar op door-de-weekse dagen alcohol drinken dan jongeren van 17-18 jaar, wijkt hun gemiddelde alcoholconsumptie niet veel af van de alcoholconsumptie van 17-18 jarigen. Zoals blijkt uit de volgende tabel heeft 16% van de 19-23 jarige mannen en 38% van de 19-23 jarige vrouwen de afgelopen week geen alcohol gebruikt. Daarentegen heeft ruim een kwart (27%) van de mannen de afgelopen week meer dan 21 glazen alcohol gebruikt.

Tabel 13. Alcoholconsumptie gedurende de afgelopen week naar leeftijd en geslacht

	mannen		vrouwen	
	17-18 jaar	19-23 jaar	17-18 jaar	19-23 jaar
geen alcohol	20%	16%	39%	38%
1-7 glazen	21%	27%	39%	43%
8-14 glazen	17%	17%	14%	13%
15-21 glazen	14%	14%	5%	4%
> 21 glazen	28%	27%	3%	1%

Eén van de extra vragen die in de vragenlijst is gesteld met betrekking tot alcoholgebruik, is de vraag of de jongeren voordat ze uitgaan, thuis of bij vrienden, ook alcohol gebruiken. Zoals blijkt uit tabel 14 is er een significant verschil tussen mannen en vrouwen. Ruim eenderde van de mannen (35%), tegen 13% van de vrouwen geeft aan meestal alcohol te gebruiken voordat men uitgaat.

Tabel 14. Percentage mannen en vrouwen dat, voordat ze uitgaat, eerst thuis alcohol drinkt

	mannen	vrouwen	totaal
gaat nooit uit	10%	13%	12%
drinkt nooit alcohol voor het uitgaan	15%	24%	19%
drinkt soms alcohol voor het uitgaan	41%	51%	46%
drinkt meestal alcohol voor het uitgaan	35%	13%	24%

Er blijkt een duidelijk verband te zijn tussen het gemiddeld aantal glazen alcohol dat de respondent de afgelopen week heeft gedronken en het wel of niet van tevoren, voor het uitgaan, thuis alcohol drinken. Van de respondenten die de afgelopen week gemiddeld 1-7 glazen alcohol hebben gedronken, drinkt 13% meestal thuis eerst alcohol voor dat ze uitgaan, tegen 57% van de respondenten die de afgelopen week gemiddeld meer dan 21 glazen alcohol heeft gedronken.

De voorveronderstelling dat nogal wat jongeren alcohol meenemen als ze uitgaan blijkt niet juist te zijn. Van alle respondenten geeft bijna 7% aan dat ze een enkele keer wel eens alcohol meenemen als ze uitgaan, <1% geeft aan dat ze meestal alcohol meenemen als ze uitgaan.

In de tabel 15 staat het resultaat weergegeven op de vraag 'Als je uit bent geweest en je voelt je (een beetje) dronken, hoe ga je dan meestal naar huis?'. Van de respondenten die zich wel eens een beetje dronken voelen, gaat eenderde met de fiets naar huis en ongeveer een kwart van de respondenten wordt gehaald of rijdt mee met anderen.

Tabel 15. De manier waarop respondenten die zich een beetje dronken voelen meestal naar huis gaan

	mannen	vrouwen	stad	platteland
lopend	16%	13%	12%	17%
op de fiets	37%	29%	41%	29%
op de brommer/scooter	<1%	<1%	-	1%
met de discobus	2%	3%	<1%	3%
met de taxi/bus	20%	22%	20%	22%
wordt gehaald/rijdt mee	22%	30%	24%	27%
anders	3%	2%	3%	2%

De laatste vraag die in de vragenlijst is gesteld met betrekking tot alcoholgebruik is de vraag of men vindt dat een horecaondernemer een verantwoordelijkheid heeft voor wat betreft de hoeveelheid alcohol die hij aan iemand schenkt. Bijna de helft van de respondenten (49%) vindt dat een horecaondernemer die verantwoordelijkheid niet heeft. 21% Van de respondenten (mannen: 24%, vrouwen: 18%) vindt dat een horecaondernemer die verantwoordelijkheid wel heeft, maar alleen als hij weet als de klant nog moeten rijden. Ruim 30% van de respondenten vindt dat een horecaondernemer die verantwoordelijkheid altijd heeft.

3.3. Het gebruik van drugs

In dit hoofdstuk wordt zowel het gebruik van softdrugs, als het gebruik van andere drugs, zoals XTC beschreven.

Cannabis wordt in Nederland voornamelijk gerookt in de vorm van hasj (hasj vermengd met delen van de hennepplant) of marihuana (gedroogde toppen van de hennepplant). Het belangrijkste gezondheidsrisico van het roken van hasj/marihuana is de schadelijkheid voor de longen. Nadelige effecten op hersenen, bloedsomloop, immuunsysteem zijn niet aangetoond. Wel zijn afname van het reactievermogen, het concentratievermogen en het korte-termijngeheugen aangetoond. Dit kan een negatieve invloed hebben op de schoolprestaties, het functioneren op het werk en deelname in het verkeer.

XTC is een amfetamine. Amfetamine is een opwekkend middel, dat ook wel 'speed' genoemd wordt. De werkzame stof van XTC heet 3,4-Methyleen-Dioxy-Methyl-Amfetamine, MDMA.

Na het innemen van de XTC-pil of capsule wordt het MDMA in het bloed opgenomen. Via het bloed komt het, na ongeveer een half uur tot een uur, in de hersenen. Pas dan begint de gebruiker het effect te merken. XTC heeft twee effecten. Ten eerste heeft XTC een opwekkend effect. De gebruiker krijgt het gevoel over veel energie te beschikken. Het tweede belangrijke effect van het gebruik van XTC is het bewustzijnsveranderende effect. Gebruikers voelen zich vrij, ontspannen en zorgeloos en kunnen daardoor gemakkelijker contacten maken.

Het gebruik van XTC kan gepaard gaan met bijwerkingen, zoals verhoogde bloeddruk, een droge keel en mond en het stijf worden van de kaakspieren. In slecht geventileerde en warme ruimten kan het lichaam van dansende XTC-gebruikers oververhit raken. Een dergelijke situatie kan levensbedreigend zijn.

3.3.1. Het hasjgebruik

Het gebruik van hasj/marihuana onder middelbare scholieren in Nederland is de laatste jaren aanzienlijk toegenomen. In 1984 had van de 12-20 jarige scholieren nog geen 5% ooit hasj gebruikt. In 1992 was dit percentage opgelopen tot 13%. Uit het landelijke Trimbos-onderzoek dat in 1996 is gehouden, bleek dat in 1996 25% van de jongens en 17% van de meisjes ooit hasj heeft gebruikt. Vanaf het jaar 2001 blijkt het hasjgebruik onder leerlingen van het voortgezet onderwijs te zijn afgenomen. Uit een onderzoek van de Drentse GGD bleek dat van de 12-18 jarige leerlingen van het voortgezet onderwijs 17% van de jongens en 14% van de meisjes ooit wel eens hasj hadden gebruikt. Het percentage jongens en meisjes van het voortgezet onderwijs in Drenthe dat de afgelopen maand wel eens hasj heeft gebruikt lag in 2000 respectievelijk op 7% en 4%.

Ook bij het huidige onderzoek is aan alle jongeren gevraagd of zij ooit of gedurende de afgelopen vier weken hasj hebben gebruikt. Van de 19-23 jarigen in Drenthe heeft 38% ooit hasj gebruikt en 8% heeft gedurende de afgelopen maand wel eens hasj gebruikt.

Tabel 16. Percentage mannen en vrouwen dat ooit en gedurende de afgelopen maand hasj heeft gebruikt

	heeft ooit hasj gebruikt			heeft afgelopen maand hasj gebruikt		
	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal
Assen	43%	35%	39%	21%	10%	15%
Aa en Hunze	40%	30%	36%	8%	3%	6%
Midden-Drenthe	37%	28%	32%	14%	5%	9%
Noordenveld	31%	36%	33%	9%	13%	10%
Tynaarlo	50%	41%	46%	14%	3%	9%
Hoogeveen	27%	30%	29%	7%	5%	6%
Meppel	65%	53%	57%	5%	8%	7%
Westerveld	23%	18%	20%	3%	3%	3%
De Wolden	41%	41%	41%	5%	<1%	2%
Borger/Odoorn	53%	34%	44%	6%	6%	6%
Coevorden	45%	34%	38%	10%	2%	5%
Emmen	41%	37%	39%	12%	7%	9%
Drenthe	41%	36%	38%	10%	5%	8%

Het merendeel (68%) van de jongeren die wel eens hasj gebruikt koopt hun hasj in een coffeeshop. In de volgende tabel staat aangegeven waar de jongeren die wel eens hasj gebruiken hun hasj kopen. In de tabel staan de percentages voor mannen en vrouwen weergegeven, maar ook naar vestigingsplaats van de coffeeshops in Drenthe. Met vestigingsplaats wordt in dit geval bedoeld gemeenten waar wel een coffeeshop aanwezig is en gemeenten waar geen officiële coffeeshop aanwezig is.

Tabel 17. Jongeren die wel eens hasj gebruiken: waar koop je je hasj

	geslacht		gemeente	
	mannen	vrouwen	met coffeeshop*	zonder coffeeshop
in een coffeeshop	70%	67%	78%	60%
bij school	4%	2%	3%	3%
van een bekende op straat	12%	8%	8%	12%
van een onbekende op straat	1%	-	<1%	<1%
bij een huisdealer	17%	9%	7%	18%

*gemeenten met een coffeeshop: Assen, Emmen, Coevorden, Meppel, Tynaarlo

Van alle jongeren die wel eens hasj gebruiken koopt 13% hun hasj bij een huisdealer. Significant meer mannen (17%) dan vrouwen (9%) koopt hun hasj bij een huisdealer. In de gemeenten met een coffeeshop kopen significant meer jongeren hun hasj in een coffeeshop dan in gemeenten zonder coffeeshop. In gemeenten zonder coffeeshop kopen verhoudingsgewijs meer jongeren hun hasj van een bekende op straat dan in gemeenten met een coffeeshop. Tenslotte kopen significant meer jongeren uit gemeenten zonder coffeeshop hun hasj bij een huisdealer dan jongeren uit gemeenten met een coffeeshop.

Van de jongeren die de afgelopen maand hasj hebben gebruikt, heeft zowel 22% van de mannen als 22% van de vrouwen hun hasj bij een huisdealer gekocht. Van de respondenten die in een gemeente wonen met een coffeeshop heeft 16% hun hasj bij een huisdealer gekocht, tegen 28% van de respondenten die in een gemeente woont zonder coffeeshop.

3.3.2. Het gebruik van andere drugs

Van alle leerlingen van het voortgezet onderwijs in Drenthe heeft in het jaar 2000 3% ooit XTC gebruikt. Er was geen verschil aantoonbaar in het percentage gebruikers van XTC onder jongens en meisjes. Bij het huidige onderzoek onder 19-23 jarigen in Drenthe is wel een verschil in gebruik van XTC onder mannen en vrouwen aantoonbaar. Significant meer mannen (6%) dan vrouwen (2%)

hebben wel eens XTC gebruikt. Ook is er een significant verschil in percentage gebruikers onder mannen en vrouwen van geestverruimende paddestoelen, cocaïne en amfetaminen/speed.

Tabel 18. Percentage drugsgebruikers onder mannen en vrouwen

	<i>mannen</i>	<i>vrouwen</i>	<i>totaal</i>
<i>XTC</i>	6%	2%	4%
<i>paddo's</i>	4%	<1%	2%
<i>heroïne</i>	<1%	<1%	<1%
<i>cocaïne</i>	5%	<1%	3%
<i>GHB (gammahydroxybutyraat)</i>	2%	<1%	1%
<i>amfetaminen/speed</i>	3%	<1%	2%

De laatste vraag over het gebruik van drugs betrof de vraag of jongeren die wel eens XTC gebruiken ook de pillen die ze gebruiken zouden willen laten testen op kwaliteit. Ruim 74% van de jongeren die wel eens XTC gebruiken geeft aan dat ze hun pillen zouden willen laten testen op kwaliteit.

4. Veiligheid

De jongeren hebben een aantal vragen voorgelegd gekregen over veiligheid. Er is onder andere gevraagd hoe veilig ze zich over het algemeen voelen en of ze maatregelen nemen om zich veilig te voelen. Daarnaast zijn er vragen gesteld over hun houding ten opzichte van veiligheidszaken. Onderdeel van dit hoofdstuk is ook de kleine criminaliteitscore.

4.1. Veiligheid algemeen

Aan de jongeren is gevraagd of ze zich over het algemeen veilig voelen. De uitkomsten van deze vragen worden weergegeven in tabel 19. Op alle in de tabel genoemde items geven vrouwen significant vaker aan dan mannen dat ze zich niet veilig voelen.

Tabel 19. 'Voel je je over het algemeen veilig' naar geslacht en tweedeling woonplaats stad/platteland

	geslacht			woonplaats	
	mannen	vrouwen	totaal	stad	platteland
<u>op school of op werk</u>					
ja	96%	89%	89%	91%	93%
soms wel, soms niet	4%	10%	10%	6%	7%
nee	<1%	<1%	<1%	<1%	<1%
<u>onderweg van school/werk naar huis</u>					
ja	90%	70%	80%	79%	81%
soms wel, soms niet	9%	27%	18%	18%	17%
nee	1%	3%	2%	3%	2%
<u>bij jou in de buurt</u>					
ja	94%	79%	86%	81%	90%
soms wel, soms niet	5%	19%	12%	16%	9%
nee	2%	2%	2%	3%	1%
<u>in het openbaar vervoer</u>					
ja	80%	55%	67%	66%	68%
soms wel, soms niet	18%	41%	29%	31%	29%
nee	3%	4%	4%	3%	4%
<u>tijdens het uitgaan (indien ze uitgaan)</u>					
ja	59%	41%	50%	47%	51%
soms wel, soms niet	37%	55%	46%	48%	45%
nee	5%	4%	4%	5%	4%

In de tabel valt een aantal gegevens op. Ten eerste valt het percentage jongeren op dat zich niet altijd veilig voelt in het openbaar vervoer. Een derde van alle jongeren (mannen: 21%, vrouwen: 45%) voelt zich niet altijd veilig in het openbaar vervoer. Ten tweede valt op dat van de jongeren die wel eens uitgaan de helft zich tijdens het uitgaan niet altijd veilig voelt. Het derde opvallende item is dat het percentage jongeren die in rurale gemeenten wonen en zich onveilig voelt nauwelijks afwijkt van het percentage jongeren dat zich onveilig voelt en in de steden woont.

Van alle jongeren is 11% het afgelopen jaar wel eens op straat lastiggevalen. Dit percentage bedraagt voor mannen 8% en voor vrouwen 13%. Ruim 6% van de respondenten (mannen: 9%, vrouwen: 3%) is het afgelopen jaar wel eens op straat bedreigd en 1% van alle respondenten is het afgelopen jaar wel eens beroofd. Het percentage respondenten dat het afgelopen jaar op straat is lastiggevalen, bedreigd of beroofd komt exact overeen met de percentages leerlingen van het voortgezet onderwijs in Drenthe dat het afgelopen jaar eenzelfde ervaring heeft gehad.

Van alle mannelijk respondenten heeft 13% (van de vrouwelijke respondenten <1%) het afgelopen jaar verwondingen opgelopen bij een vechtpartij.

Ruim 65% van de mannen en 25% van de vrouwen geeft aan geen voorzorgsmaatregelen te nemen om zich veilig te voelen. 18% Van de vrouwen en 13% van de mannen vermijdt bepaalde plaatsen om zich daardoor veiliger te voelen. Ruim 1% van de mannen en 1% van de vrouwen zegt dat ze als voorzorgsmaatregel om zich veiliger te voelen altijd een wapen (bijvoorbeeld een mes of spuitbus) bij zich hebben. Het meenemen van een mobiele telefoon geeft eveneens een gevoel van veiligheid. Ruim 47% van de vrouwen en 18% van de mannen neemt een mobiele telefoon mee om zich veiliger te voelen.

4.2. Kleine criminaliteit

Aan de jongeren is een aantal vragen gesteld met betrekking tot kleine criminaliteit. Bij vorige leefstijlonderzoeken onder leerlingen van het voortgezet onderwijs in Drenthe zijn dezelfde vragen gesteld over kleine criminaliteit.

De huidige vraagstelling over kleine criminaliteit omvat acht vragen, onder andere vragen over diefstal, vandalisme, heling en bedreiging met een steekwapen. Uit deze vragen is een kleine criminaliteitsscore berekend. Een jongere scoort op de totaalscore voor kleine criminaliteit indien hij/zij op minstens één van de vragen aangeeft dat hij/zij gedurende het afgelopen jaar minstens één keer het 'misdrijf' heeft begaan.

De methode die gebruikt wordt voor de score van kleine criminaliteit heeft het nadeel dat geen onderscheid wordt gemaakt in de frequentie kleine criminaliteit: het beperkt zich tot wel/geen kleine criminaliteit.

Van de afzonderlijke items over kleine criminaliteit komt fietsendiefstal het meest voor. Van alle jongeren heeft 7% het afgelopen jaar wel eens iets op straat vernield, 6% heeft het afgelopen jaar wel eens muren, bushaltes of iets dergelijks beklad, 5% heeft het afgelopen jaar wel eens gestolen spullen gekocht of verkocht, 4% heeft wel eens iets gestolen uit een winkel, 3% heeft het afgelopen jaar wel eens geld of iets waardevols meegenomen van bekenden en 2% heeft het afgelopen jaar wel eens mensen lastiggevallen op straat.

Opvallend is dat in deze leeftijdsgroep van 19 tot en met 23 jaar de gevonden percentages aanzienlijk lager zijn dan bij de schoolgaande jeugd. Van de 12 tot 19 jarige leerlingen in Drenthe heeft bijvoorbeeld 19% zich het afgelopen jaar wel eens schuldig gemaakt aan vandalisme en 12% heeft het afgelopen jaar wel eens muren, bushaltes of iets dergelijks beklad.

Van alle jongeren van 19-23 jaar scoort 18% op de lijst van kleine criminaliteit. Mannen vertonen significant vaker klein crimineel gedrag dan vrouwen. 28% Van de mannen en 9% van de vrouwen scoort op de lijst van klein crimineel gedrag. Ter vergelijking: van de 14-15 jarige scholieren in Drenthe scoort 38% op de lijst van klein crimineel gedrag, van de 16-17 jarige 41% en van de 18-jarige 37%.

Bij de schoolgaande jongeren deed ruim driekwart (77%) van de leerlingen die op één of meer items van de lijst van klein crimineel gedrag scoorde dit alleen als hij of zij samen was met vrienden. Bij de groep jongeren van 19 tot en met 23 jaar doet 50% het samen met vrienden.

In bijna 88% van de gevallen is het klein crimineel gedrag dat ze op dat moment vertonen, net als bij de schoolgaande jeugd, een spontaan idee. Bijna 12% bedenkt van tevoren dat ze iets willen uitvoeren wat niet mag en <1% overlegt daarover per mobiele telefoon.

Bij zowel mannen als vrouwen komt het klein crimineel gedrag het vaakste voor als zij te veel gedronken hebben. Ruim 26% van de mannen en 14% van de vrouwen geeft aan dat ze klein crimineel gedrag vertonen als ze teveel gedronken hebben. Daarnaast geeft ruim 12% van de respondenten aan dat ze klein crimineel gedrag vertonen om aan geld te komen. Ook doen mannen het om de spanning of uit verveling.

4.3. Houding ten opzichte van veiligheidszaken

Bij het leefstijlonderzoek dat de GGD in 2000 heeft gehouden onder ruim 10.000 leerlingen van het basis- en voortgezet onderwijs in Drenthe is een aantal vragen gesteld over veiligheidszaken.

Aan alle leerlingen is gevraagd wat ze ervan vinden als iemand iets steelt uit een winkel, als een leeftijdsgenoot softdrugs verkoopt, als iemand iets opzettelijk vernielt en als iemand een leeftijdsgenoot lastigvalt. De leerlingen konden op de vragenlijst de volgende antwoordmogelijkheden aankruisen: 1) ik vind het niet erg; 2) ik vind dat het niet mag; 3) ik heb er geen mening over. De resultaten van dit onderzoek waren zodanig, dat dezelfde vraagstelling wederom is gebruikt bij het huidige onderzoek onder 19-23 jarigen. De resultaten hiervan staan in tabel 20. Ter vergelijking zijn de resultaten uit het leefstijlonderzoek eveneens in de tabel geplaatst.

Tabel 20. Percentage jongeren dat 'het niet erg vindt' en 'geen mening heeft over' als

	19-23 jaar			12-19 jaar		
	mannen	vrouwen	totaal	jongens	meisjes	totaal
<i>iemand iets steelt uit een winkel</i>	13%	5%	9%	42%	25%	33%
<i>een leeftijdsgenoot softdrugs verkoopt</i>	48%	31%	40%	53%	33%	43%
<i>iemand iets opzettelijk vernielt</i>	8%	2%	5%	34%	16%	25%
<i>iemand een leeftijdsgenoot lastigvalt</i>	9%	2%	5%	29%	12%	20%

Ruim 40% van de respondenten 'heeft er geen mening over' of 'vindt het niet erg' indien een leeftijdsgenoot softdrugs verkoopt. Dit percentage lag voor leerlingen van het voortgezet onderwijs op hetzelfde niveau, namelijk 41%. De percentages van de drie andere gestelde vragen liggen bij 19-23 jarigen aanzienlijk onder die van de leerlingen van het voortgezet onderwijs. Van deze laatste groep heeft 22% er 'geen mening over' of 'vindt vandalisme niet erg', tegen 5% van de 19-23 jarigen. Deze percentages liggen voor winkeldiefstal op respectievelijk 30% en 9% en voor het lastigvallen van een leeftijdsgenoot op 20% en 5%.

5. Studie, werk en huisvesting

5.1. Studie en werk

In hoofdstuk 2 is reeds aangegeven dat ongeveer 41% van de respondenten nog een studie volgt en dat ongeveer 42% van de respondenten werkt. Een overzicht van de studie/ werksituatie van de respondenten staat weergegeven in tabel 21.

Tabel 21. Onderzoekspopulatie: 'volg je nog onderwijs of werk je?'

	Drenthe	Nrd. en Mid. Drenthe	Zuidoost- Drenthe	Zuidwest- Drenthe	woonplaats onbekend
volgt dagonderwijs	41%	47%	35%	38%	47%
volgt deeltijdonderwijs	1%	2%	2%	<1%	<1%
volgt deeltijdonderwijs en werkt	10%	11%	10%	9%	10%
werkt	42%	36%	48%	47%	37%
is werkloos	4%	4%	4%	3%	4%
is huisman/huisvrouw	1%	<1%	<1%	3%	2%

Van de jongeren die nog een studie volgen, wil ruim een kwart (26%) verder studeren, 39% wil na afronding van de huidige studie gaan werken en 35% weet nog niet wat ze willen gaan doen. Verhoudingsgewijs meer vrouwen (42%) dan mannen (35%) willen na afronding van de huidige studie gaan werken.

Na afronding van hun huidige studie denkt 26% van de respondenten gemakkelijk werk te kunnen vinden in hun huidige woonplaats. 70% Denkt gemakkelijk werk te kunnen vinden in de regio waar ze wonen. Zoals blijkt uit tabel 22 denkt ruim 53% van de jongeren die in een rurale gemeente wonen, dat ze na afronding van hun studie geen werk in hun huidige woonplaats kunnen vinden, tegen 26% van de jongeren die in één van de steden woont.

Tabel 22. Percentage respondenten naar geslacht en woonplaats dat denkt dat ze gemakkelijk werk kunnen vinden in hun huidige woonplaats of in de regio waar ze wonen

	geslacht			woonplaats	
	mannen	vrouwen	totaal	stad	platteland
<u>in je huidige woonplaats</u>					
ja	27%	26%	26%	38%	18%
ik weet het niet	28%	34%	32%	36%	28%
nee	45%	40%	42%	26%	53%
<u>in de regio</u>					
ja	72%	68%	70%	72%	68%
ik weet het niet	20%	24%	22%	19%	24%
nee	8%	4%	8%	8%	8%

Van de jongeren die geen studie meer volgen, heeft 80% een vast betaalde baan. Verhoudingsgewijs hebben meer mannen (88%) dan vrouwen (71%) een vaste baan. Ruim 3% heeft geen vast werk, maar wel een betaalde baan voor minder dan 20 uur in de week en 16% heeft geen vast werk, maar wel een betaalde baan voor meer dan 20 uur per week.

Van de jongeren die een betaalde baan hebben, heeft 72% hun laatste opleiding met succes afgerond. Bij ruim 56% van de jongeren sluit hun betaalde baan goed aan bij de opleiding die ze gevolgd hebben, bij 28% sluit hun baan helemaal niet aan bij de opleiding die ze gevolgd hebben. Het is opvallend, dat bij significant meer vrouwen (33%) hun huidige baan helemaal niet aansluit bij de opleiding die ze gevolgd hebben, dan bij mannen (22%). De oorzaak hiervoor ligt vooral in het feit dat relatief meer vrouwen geen vaste betaalde baan hebben dan mannen.

Tabel 23. Sluit je huidige baan aan bij de opleiding die je gevolgd hebt, naar werksituatie van respondent

	heeft vaste baan	heeft geen vast werk, wel betaalde baan < 20 uur p.w.	heeft geen vast werk, wel betaalde baan, > 20 uur p.w.
ja	61%	26%	41%
nee, niet helemaal	17%	21%	13%
nee, helemaal niet	23%	53%	46%

5.2. Huisvesting

Van alle respondenten woont 60% bij beide ouders, 10% woont bij één van de ouders, 16% woont samen met partner/vriend(in) en 8% woont zelfstandig. Verhoudingsgewijs wonen aanzienlijk meer vrouwelijk respondenten samen met een partner/vriend (24%) dan mannelijke respondenten (9%). In de volgende tabel staat procentueel weergegeven hoe de respondenten die alleen of samen met een partner wonen aan hun huidige woning zijn gekomen.

Tabel 24. Hoe ben je aan je huidige woning gekomen (alleenstaande en samenwonende respondenten)

	geslacht			woonplaats	
	mannen	vrouwen	totaal	stad	platteland
via vrienden	21%	15%	18%	13%	21%
zelf gekocht	17%	30%	25%	29%	22%
via woningcoöperatie	38%	46%	44%	48%	39%
door particulier verhuur	22%	18%	20%	15%	23%
via een makelaar	9%	23%	18%	19%	16%
zelf gebouwd	4%	2%	3%	2%	4%

Van de jongeren die zelfstandig wonen of samenwonen met een partner kon 44% gemakkelijk een woning vinden in hun huidige woonplaats. Ruim een kwart (26%) kon moeilijk een woning vinden in hun huidige woonplaats. Zoals blijkt uit tabel 25 zijn er aanzienlijke verschillen tussen de gemeenten in Drenthe, als het gaat om de vraag of het wel of niet gemakkelijk is om een woning te vinden in de betreffende gemeente.

Tabel 25. Was het moeilijk/gemakkelijk om je huidige woning te vinden naar woonplaats

	moeilijkheidsgraad om woning te vinden		
	moeilijk	het ging wel	gemakkelijk
Aa en Hurze	9%	55%	36%
Assen	10%	48%	43%
Midden-Drenthe	30%	35%	35%
Noordenveld	23%	39%	39%
Tynaarlo	42%	21%	37%
Hoogeveen	31%	35%	35%
Meppel	23%	47%	30%
Westerveld	29%	24%	48%
De Wolden	23%	27%	50%
Borger/Odoorn	11%	11%	78%
Coevorden	23%	39%	39%
Emmen	8%	39%	53%

6. Vrije tijd

51% Van de jongeren is lid van een sportclub of een sportschool (inclusief fitness). Het percentage mannen en vrouwen dat lid is van een sportclub of sportschool is nagenoeg hetzelfde, namelijk 52% van de mannen en 50% van de vrouwen. Van de jongeren die nog dagonderwijs volgen, sport 57% een paar keer per maand of vaker en 24% sport zelden of nooit. Met name dit laatste percentage neemt enorm toe als jongeren een betaalde baan krijgen. Van de jongeren met een vaste betaalde baan sport 46% een paar keer per maand, terwijl 39% zelden of nooit sport.

De jongeren die niet aan sport doen geven als belangrijkste reden om niet aan sport te doen 'te weinig tijd' aan. Ruim 46% van de mannen die niet aan sport doet, geeft aan dat ze niet sporten vanwege te weinig tijd. Bij de vrouwen ligt dit percentage op 33%. Daarnaast geeft 12% van de jongeren aan niet te sporten omdat ze sporten te duur vinden, 8% sport niet omdat ze sporten niet leuk vinden, eveneens 8% sport niet omdat ze niet zouden weten welke sporten ze zouden willen beoefenen. Tenslotte geeft 7% aan niet te sporten, omdat ze er alleen heen zouden moeten.

De jongeren is gevraagd aan te geven hoe vaak ze bepaalde dingen/activiteiten doen. In tabel 26 staan de frequenties weergegeven voor de totale groep jongeren. Significante verschillen tussen mannen en vrouwen zijn er voor de volgende activiteiten: sporten, lezen, computeren en uitgaan. Mannen sporten, computeren en gaan significant vaker uit dan vrouwen. Vrouwen daarentegen lezen vaker dan mannen.

Tabel 26. Hoe vaak doe je de volgende dingen?

	iedere dag	paar keer per week	paar keer per maand	zelden of nooit
sporten	8%	43%	17%	32%
televisie kijken	81%	16%	1%	2%
lezen	28%	30%	18%	24%
luieren; niets doen	18%	40%	25%	16%
computeren	26%	36%	19%	20%
uitgaan	1%	30%	50%	19%
naar de film gaan	<1%	<1%	43%	56%
naar concert gaan	-	-	6%	93%

Naast een aantal vragen over activiteiten is de jongeren ook gevraagd hun mening te geven over een aantal specifieke zaken in hun woonplaats. In tabel 27 staan de prevalenties weergegeven voor de gehele provincie Drenthe, in de tabellen 29a en 29b voor de verschillende gemeenten.

Tabel 27. Wil je aangeven wat je leuk/voldoende of juist niet zo leuk/onvoldoende vindt aan je woonplaats

	leuk/ voldoende	gaat wel	niet zo leuk/ onvoldoende	geen mening
sportverenigingen	42%	25%	14%	19%
cultuur (concerten, tentoonstellingen)	8%	19%	40%	33%
ontmoetingsmogelijkheden voor jongeren	13%	29%	37%	21%
veiligheid op straat	43%	42%	9%	6%
werkgelegenheid	24%	36%	24%	17%
natuur	53%	27%	12%	8%

De laatste vraag die de jongeren voorgelegd kregen, betrof de vraag hoeveel procent van hun maandelijks beschikbare geld ze besteden aan een vijftal met name genoemde items. Zoals blijkt uit tabel 28 geven mannen van de vijf genoemde items het meeste geld uit aan uitgaan, vrouwen aan huisvesting.

Tabel 28. Hoeveel procent van je maandelijks beschikbare geld besteed je aan:

	mannen	vrouwen	totaal
huisvesting	14%	20%	17%
uitgaan	21%	14%	18%
je mobiele telefoon	9%	10%	9%
vervoer (auto, brommer, bus, etc.)	18%	13%	15%
het afbetalen van schulden	5%	4%	5%

Tabel 29A. Mening van jongeren over aantal items in hun woonplaats

	sportverenigingen		cultuur (concerten, tentoonst)		ontmoetingsmogelijkheden	
	voldoende	onvoldoende	voldoende	onvoldoende	voldoende	onvoldoende
Aa en Hunze	42%	22%	4%	51%	12%	46%
Assen	38%	5%	9%	41%	8%	47%
Midden-Drenthe	38%	20%	5%	51%	20%	30%
Noordenveld	53%	7%	7%	39%	12%	29%
Tynaarlo	39%	11%	6%	42%	8%	49%
Hoogeveen	54%	5%	15%	24%	12%	28%
Meppel	44%	9%	7%	41%	15%	25%
Westerveld	36%	19%	3%	42%	5%	41%
De Wolden	46%	18%	8%	34%	25%	29%
Borger/Odoorn	23%	17%	7%	38%	7%	37%
Coevorden	40%	27%	8%	52%	13%	39%
Emmen	46%	14%	6%	40%	13%	38%

Tabel 29B. Mening van jongeren over aantal items in hun woonplaats

	veiligheid op straat		werkgelegenheid		natuur	
	voldoende	onvoldoende	voldoende	onvoldoende	voldoende	onvoldoende
Aa en Hunze	64%	<1%	19%	30%	68%	5%
Assen	22%	19%	25%	15%	37%	15%
Midden-Drenthe	53%	7%	24%	21%	65%	7%
Noordenveld	46%	4%	19%	28%	68%	5%
Tynaarlo	47%	6%	21%	23%	58%	5%
Hoogeveen	36%	11%	30%	16%	33%	20%
Meppel	32%	8%	37%	19%	33%	25%
Westerveld	64%	5%	19%	30%	82%	<1%
De Wolden	66%	5%	23%	20%	67%	7%
Borger/Odoorn	57%	4%	16%	30%	59%	15%
Coevorden	38%	10%	19%	31%	52%	17%
Emmen	34%	11%	27%	26%	49%	10%

7. Fase 1 en 2 van het preventieproces

De drie Drentse GGD'en, nu verenigd in de GGD Drenthe, hebben in het recente verleden een aantal leefstijlonderzoeken uitgevoerd in de provincie Drenthe. In 1999 is een gezondheidsenquête uitgevoerd onder volwassenen van 20 tot en met 79 jaar (N=3259). In het jaar 2000 zijn leefstijlonderzoeken uitgevoerd onder leerlingen van groep 7 en 8 van het basisonderwijs (N=3222) en onder leerlingen van het voortgezet onderwijs (N=6836).

Bij een aantal van deze onderzoeken, met name de gezondheidsenquête onder volwassenen, het leefstijlonderzoek onder leerlingen van het voortgezet onderwijs en het huidige onderzoek onder 19 tot en met 23 jarigen, is voor een aantal onderwerpen dezelfde vragen gebruikt. Hoewel de vragenlijsten niet in hetzelfde jaar zijn afgenomen, is het toch mogelijk een redelijk beeld te krijgen van de ontwikkelingen en gebruik bij toenemende leeftijd. In dit hoofdstuk zal een aantal prevalenties naar leeftijd bekeken worden.

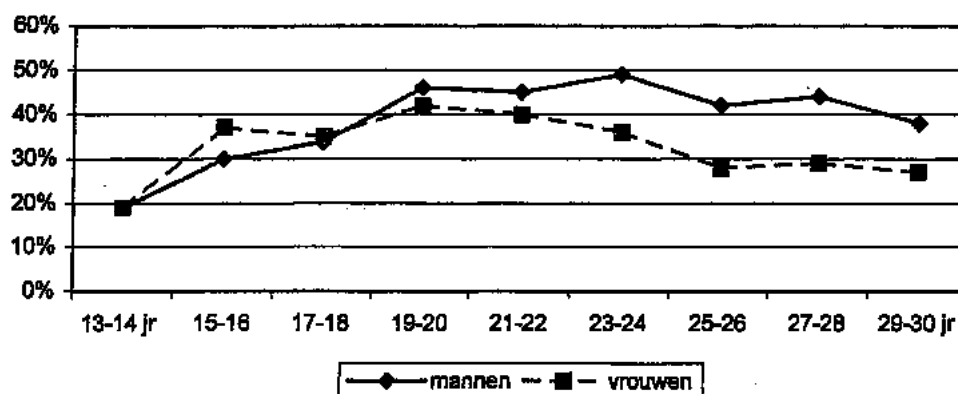
Hoewel de titel van dit hoofdstuk anders doet denken, gaat dit hoofdstuk niet over preventie, het gaat over twee onderdelen van wat men het preventieproces zou kunnen noemen. Het totale preventieproces bestaat uit een aantal onderdelen: ten eerste moeten de aard en de omvang van het probleem in kaart worden gebracht. Vervolgens komt er een fase waarin keuzen gemaakt moeten worden. In feite is dit een discussiefase waarin de voors en tegens van een eventuele interventiestrategie worden besproken. Ten derde komt de echte interventie aan bod, om deze vervolgens te evalueren.

In dit hoofdstuk komen alleen de eerste twee fasen aan bod: wat is de aard en omvang van het probleem en wat vinden wij daarvan.

7.1. Roken

Jongeren beginnen vaak al op jonge leeftijd te experimenteren met roken. In 2000 had 21% van de jongens van groep 7 en 8 van het basisonderwijs ooit wel eens een sigaretje geprobeerd. Voor meisjes bedroeg dit percentage 14%. Met name in het voortgezet onderwijs neemt het percentage jongeren dat rookt snel met de leeftijd toe. Van de 12-jarige jongeren rookt ongeveer 8% af en toe of dagelijks, van de 13-14 jarigen 19%. Zoals blijkt uit onderstaande figuur neemt het percentage rokers toe tot ongeveer 43% bij 19-20 jarigen. Uit de gezondheidsenquête Drenthe blijkt dat het percentage rokers vanaf het 25/26-ste levensjaar langzaam afneemt van 35% tot 28% bij 50-64 jarigen. Boven de 65 jaar neemt het percentage rokers vervolgens snel af. Van de inwoners van Drenthe van 65 jaar en ouder rookt 15%.

Fig. 3. Percentage rokers naar leeftijd en geslacht



Uit onderzoek van de GGD blijkt dat er een verband is tussen roken en het opleidingsniveau. Over het

algemeen geldt: hoe lager het opleidingsniveau hoe hoger het percentage rokers. Van de 16-19 jarige jongeren die naar het MBO gaan, rookt ruim 42%, van de jongeren die naar het VWO gaan, rookt 16%. Voor volwassenen met een laag of middelbaar opleidingsniveau rookt 31%, tegen 23% van de volwassenen met een hoog opleidingsniveau.

Bij de preventie van roken spelen in feite twee vragen een rol. De eerste vraag, die vooral bij jongeren een rol speelt, is 'waarom rook je'. Eigenlijk is de vraag, waarom ben je begonnen met roken. We weten uit talloze studies dat met name de druk uit de peergroup een belangrijke rol speelt bij het starten met roken. De tweede, veel interessantere, vraag is, 'waarom rookt iemand niet'.

Rond 1960 rookte in Nederland circa 85% van alle mannen van 15 jaar en ouder. Nu in 2002 ligt dat rond de 37%. De vraag is dus waarom roken er nu zoveel minder mannen dan in de jaren '60.

Evenzeer kun je je afvragen waarom rookt nu ongeveer 40% van de mannen tot 50 jaar en waarom daalt dat percentage naar 15% voor mannen van 55 tot 65 jaar. Oorzaken voor deze dalingen in het percentage gebruikers kunnen velerlei zijn: er beginnen gewoon minder mensen met roken, of rokers stoppen met roken omdat ze het ongezond vinden, of te duur, of er ontstaat een sociale druk om te stoppen of mensen stoppen met roken naar aanleiding van één of andere preventieboodschap of, en dat is het meest waarschijnlijk, door een combinatie van genoemde factoren.

Wat de oorzaak ook mag zijn, feit is dat het percentage rokers onder mannen, maar het geldt eveneens voor vrouwen, de laatste decennia sterk is afgenomen. Minder rokers, dat kan dus, maar gezien het gezondheidsschadend effect van roken moet het nog verder dalen. Het terugdringen of het streven naar een lager percentage rokers verdient de hoogste prioriteit.

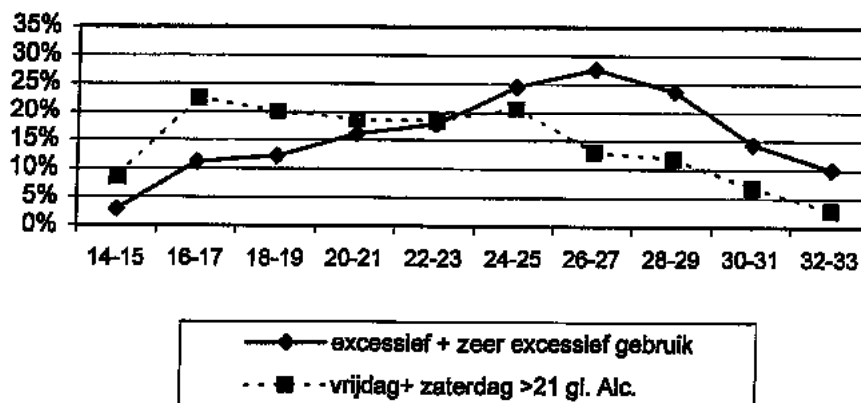
7.2. Alcoholgebruik

Ruim 19% van de jongens en 10% van de meisjes van groep 7 en 8 van het basisonderwijs heeft ooit wel eens een heel glas alcohol gedronken. Op deze jonge leeftijd krijgen ze de alcohol bijna altijd (85%) aangereikt door hun ouders.

Op de leeftijd dat ze naar het voortgezet onderwijs gaan neemt het percentage jongeren dat wel eens alcohol gebruikt snel toe. Van de 12-13 jarige jongens heeft 38% de afgelopen week alcohol gebruikt, van de 12-13 jarige meisjes 30%. Dit percentage neemt toe met de leeftijd. Van de 16-17 jarige jongens heeft 79% de afgelopen week alcohol gebruikt, tegen 66% van de 16-17 jarige meisjes.

Om een indruk te krijgen van de hoeveelheid alcohol die wordt gebruikt, wordt met name bij jongeren gebruik gemaakt van de kwantificering van meer dan 21 glazen alcohol per week. Bij volwassenen wordt vaak gebruik gemaakt van het model van Garretsen. Hierbij wordt niet alleen rekening gehouden met het aantal glazen alcohol dat wordt gedronken, maar ook het aantal dagen per week dat alcohol wordt gebruikt. Voor jongeren is de kwantificering van Garretsen minder geschikt, omdat jongeren 85% van de alcohol die ze gebruiken op vrijdag en zaterdag gebruiken.

Fig. 4. Alcoholconsumptie jongens/mannen 14-33 jaar



In figuur 4 wordt het percentage jongens/mannen naar leeftijd gegeven dat op vrijdag en zaterdag meer dan 21 glazen alcohol drinkt en het percentage jongens/mannen naar leeftijd dat volgens de indeling van Garretsen excessief of zeer excessief alcohol drinkt.

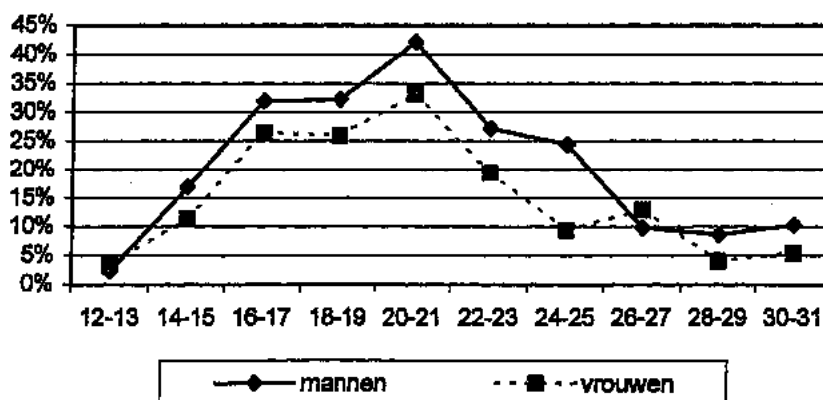
Alcoholpreventie is een lastig probleem, omdat het vier speerpunten moet omvatten. Twee van deze speerpunten kunnen worden afgelezen aan figuur 4. Het eerste speerpunt is de bovenmatige alcoholconsumptie van jongeren, vooral jongens, met name in het weekend. Eén op de vijf jongens van 16 tot en met 25 jaar drinkt op vrijdag en zaterdag meer dan 21 glazen alcohol. Een tweede speerpunt is het feit dat ergens tussen het 20-ste en 30-ste levensjaar een overgang plaatsvindt naar een meer regelmatig drinkpatroon, waarbij op alle wekdagen alcohol wordt gebruikt. Vanaf globaal het 23-ste levensjaar tot het 31-ste levensjaar gebruikt circa één op de vijf mannen excessief alcohol. Boven het 30-ste levensjaar neemt het percentage excessieve alcoholgebruikers af. De twee andere speerpunten die onderdeel van een totaal alcohol(preventie)plan zouden moeten zijn: de relatie tussen alcoholgebruik en situaties waarin het gebruik van alcohol gevaar voor anderen oplevert, bijvoorbeeld het gebruik van alcohol in het verkeer en de positieve kanten van alcoholgebruik. De relatie tussen alcoholgebruik en verkeer is duidelijk. Alcoholgebruik door bestuurders van gemotoriseerd verkeer leidt tot onnodige slachtoffers en moet derhalve voorkomen worden. Een matig alcoholgebruik blijkt ook positieve kanten te hebben. Uit steeds meer onderzoek blijkt dat matig alcoholgebruik gezond is. Matige drinkers hebben een kleinere kans op een hartaanval dan mensen die helemaal niet drinken. Ook blijkt matig drinken te beschermen tegen allerlei ziekten en sommige vormen van kanker. Dit beschermend effect wordt veroorzaakt door antioxidanten en flavonoïden, stoffen die vooral aanwezig zijn in (rode) wijn, port, sherry en mixdranken op basis van vruchtensappen.

Dus, een totaal alcoholpreventiebeleid kan drie speerpunten omvatten die gericht zijn op het verminderen van de (overmatige) alcoholconsumptie en een speerpunt dat gericht is op het stimuleren van een matige, vooral rode wijn, consumptie. Eigenlijk zou daartoe de landelijk gebruikte slogan 'Geniet, maar drink met mate', veranderd moeten worden in 'Geniet maar en drink met mate'.

7.3. Het gebruik van hasj/marihuana

Bij het presenteren van gegevens over hasjgebruik worden over het algemeen twee eenheden gebruikt: het hasjgebruik ooit en het gebruik van hasj gedurende de afgelopen maand. Het hasjgebruik gedurende de afgelopen maand geeft een indruk van het huidige percentage gebruikers. Zoals blijkt uit de volgende figuur ligt het maximale ooit-gebruik van hasj bij 20-21 jarigen. De oorzaak hiervan is dat het percentage gebruikers vier jaar geleden, toen zij dus 16-17 jaar waren, hoger lag dan momenteel.

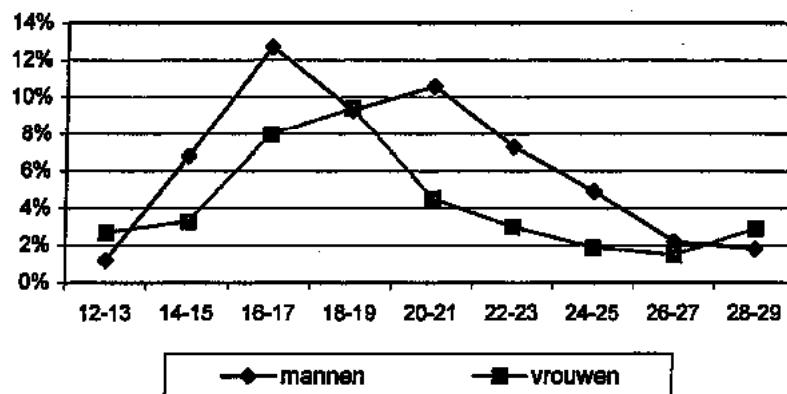
Fig.5. Ooit hasjgebruik naar leeftijd



Het gebruik van hasj gedurende de afgelopen maand heeft bij jongens/mannen een maximum bij 16-17

jaar bij meisjes/vrouwen bij 18-19 jaar. Zowel bij jongens/mannen als bij meisjes/vrouwen neemt na deze leeftijd het percentage actuele gebruikers snel af. Deze cijfers geven aan dat op een leeftijd waarop gebruik gedoogd wordt, minder wordt gebruikt dan op een leeftijd waarop dat niet gedoogd wordt.

Fig.8. Gebruik van hasj gedurende de afgelopen maand



Door veelvuldig gebruik van hasj kan een afname van het reactievermogen, het concentratievermogen en het korte-termijngeheugen optreden. Dit kan een negatieve invloed hebben op de schoolprestaties, het functioneren op het werk en deelname in het verkeer.

Deze negatieve effecten van het gebruik van hasj spelen niet zo'n belangrijke rol als het gaat om argumenten te vinden voor preventie van het hasjgebruik. Bij de preventie van het gebruik van hasj speelt de leeftijd van de gebruiker een belangrijke rol, en wel op twee manieren: op beleidsniveau en op individueel niveau.

In Nederland kennen we een gedoogbeleid ten aanzien van hasjgebruik. Het beleid komt er in het kort op neer dat de verkoop van hasj in coffeeshops aan mensen van ouder dan 18 jaar wordt gedoogd. De ratio achter dit beleid ten aanzien van coffeeshops is dat men een scheiding aan wil brengen tussen de markten van hard- en softdrugs. De leeftijdsgrens van 18 jaar heeft echter niets te maken met deze scheiding der markten. Het huidige beleid impliceert dat, indien jongeren onder de 18 jaar hasj wil gebruiken je ze dus dwingt van andere verkoopmogelijkheden dan de coffeeshop gebruik te maken. Hierdoor ontstaat het gevaar dat, waar zij nog meer dan volwassenen de bescherming tegen harddrugs behoeven, zij juist minder beschermd worden. De enige oplossing voor dit probleem lijkt, er vanuit gaande dat jongeren onder de 18 jaar hasj blijven gebruiken, de verkoop van hasj aan jongeren vanaf bijvoorbeeld 14/15 jaar in coffeeshops, onder bepaalde voorwaarden, te gedogen.

Ouderen, ouders, willen dat hun kinderen opgroeien in gezondheid en goede welzijn. Ouders willen dat ook vaak sturen. Zo gaat het ook bij gebruik van tabak, alcohol of hasj. Echter, in tegenstelling tot bijvoorbeeld het gebruik van tabak, bepaalt de emotie veel vaker de houding van ouders ten aanzien van het gebruik van hasj door jongeren. Hierdoor ontstaat onder ouders, als het ware een tweespalt. Er is een groep ouderen, ouders, die het gebruik van hasj (oogluikend) toestaan en een groep ouderen, ouders, die het gebruik van hasj afwijzen. Deze houding vind je ook terug in het beleid. Er is, ook in Drenthe, een groep organisaties die ten aanzien van het gebruik van hasj door jongeren een repressieve gedachte voorstaan (middelengebruik mag niet) en een andere groep organisaties en gemeenten die uitgaan van een meer opvoedkundige gedachte (middelengebruik is niet verstandig, maar laat eventuele gebruikers zelf beslissen op basis van kennis). Jongeren, met name leerlingen van het voorgezet onderwijs, worden geconfronteerd met beide visies.

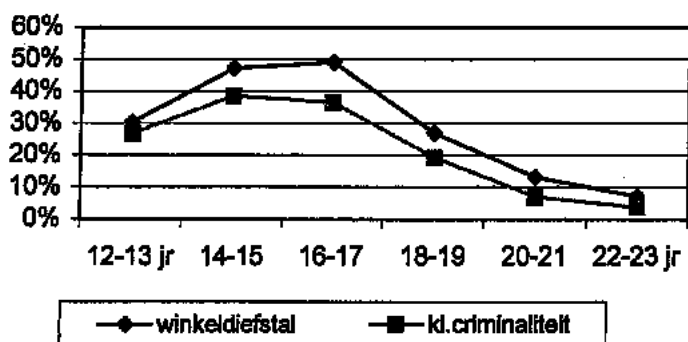
7.4. Attitude ten opzichte van veiligheidszaken

Zowel bij het leefstijlonderzoek bij schoolgaande jongeren in Drenthe als bij het huidige onderzoek is de mening van de respondenten gevraagd over een aantal veiligheidszaken en is door middel van negen vragen een kleine criminaliteitsscore berekend.

De jongeren is hun mening gevraagd over onder andere winkeldiefstal en vandalisme. Van alle leerlingen van groep 7 en 8 van het basisonderwijs vindt 20% winkeldiefstal 'niet erg' of 'heeft er geen mening over'. Voor leerlingen van het voortgezet onderwijs ligt dit percentage op 30% en voor jongeren van 19 tot en met 23 jaar op 9%. Voor het opzettelijk vernielen van iets liggen deze percentages voor respectievelijk leerlingen van groep 7 en 8 van het basisonderwijs, leerlingen van het voortgezet onderwijs en jongeren van 19 tot en met 23 jaar op: 16%, 22% en 5%.

Zoals blijkt uit deze cijfers, maar ook uit figuur 7, is de mening over deze veiligheidszaken sterk leeftijdsafhankelijk.

Fig.7. Jongens: kleine criminaliteit en onverschillig t.o.v. winkeldiefstal



Uit de figuur blijkt ook dat er een sterke correlatie is tussen het onverschillig staan ten opzichte van winkeldiefstal, dit is de groep die zegt 'ik vind het niet erg' of 'ik heb er geen mening over' en kleine criminaliteit.

Opvallend is het feit dat de tendens die bij het leefstijlonderzoek onder leerlingen van het voortgezet onderwijs al zichtbaar was, vanaf 17/18 jaar neemt de onverschilligheid ten aanzien van veiligheidszaken steeds meer af, zich voortzet bij jongeren vanaf 19 jaar. Dit is dus typisch een geval van 'het verstand komt met de jaren'.

De aanbeveling van het leefstijlonderzoek dat een discussie over normen en waarden en over grensoverschrijdend gedrag noodzakelijk is, blijft van kracht omdat 14 tot 17 jarigen voor veel maatschappelijke overlast kunnen zorgen.

7.5. Kenmerken/eisen van het feitelijke preventiegedeelte van het preventieproces.

De bovengenoemde voorbeelden geven niet alleen inzicht in de problematiek van genoemde voorbeelden, ze geven ook een aantal kenmerken/eisen weer van het feitelijke preventiegedeelte van het preventieproces.

1. Preventie helpt.

Aan het voorbeeld van roken zien we dat het percentage mannelijke rokers is afgenomen van 85% in 1960 naar 37% in 2002. Er zijn allerlei redenen waarom nu minder mannen roken dan veertig jaar geleden. Eén van die redenen is ongetwijfeld de invloed die preventie heeft gehad op het rookgedrag van mannen.

2. Preventie is ingewikkeld.

Bij preventie gaat het om kennisoverdracht, attitude beïnvloeding en/of gedragsverandering. Dit is een moeilijk, vaak ingewikkeld, proces waarbij allerlei determinanten een rol spelen. Neem het voorbeeld van de overdadige alcoholconsumptie van jongens op vrijdag en zaterdag. Het drinkgedrag van deze groep jongens wordt onder andere beïnvloed door de beschikbaarheid van alcohol, door de sociale druk van de peergroep, door de beschikbare hoeveelheid geld en door de opvoeding. Doordat zoveel factoren van invloed zijn op het uiteindelijke gedrag van de jongens is preventie, van in dit geval overmatige alcoholconsumptie op vrijdag en zaterdag, ingewikkeld.

De preventieboodschap zelf kan ook ingewikkeld zijn. Neem het voorbeeld van alcohol.

Geheelonthouders hebben meer kans op het krijgen van kanker en hart- en vaatziekten dan matige drinkers. Excessieve gebruikers hebben weer meer kans op het krijgen van allerlei ziekten. Het ingewikkelde van een 'goede' boodschap ten aanzien van alcoholgebruik zou moeten zijn: alcohol moet, maar met mate. Gebruik elke dag alcohol, bij voorkeur wijn, maar niet meer dan drie glazen.

3. Preventie moet reëel zijn.

Bij de problematiek rond de leeftijd van de gebruikers van hasj moet men zich afvragen of het huidige beleid reëel is. Ooit is, om wat voor reden dan ook, een beleid ontstaan dat de verkoop van hasj aan jongeren vanaf 18 jaar gedooft. De realiteit is echter dat de grootste groep gebruikers van hasj jonger is dan 18 jaar. Er is dus een beleid gemaakt dat voor de grootste groep gebruikers niet van toepassing is. Reëler zou zijn een (gedoog)beleid te formuleren die ook betrekking heeft op jongeren jonger dan 18 jaar. Tegenstanders zullen aangeven dat dit niet mag. Dat is juist, maar er zijn ook ooit coffeeshops geopend voordat er een gedoogbeleid was.

4. Preventie moet ook rekening houden met andere facetten.

Een reden om preventieve activiteiten te ontwikkelen ligt vaak ook buiten het preventieve onderwerp zelf. De attitude van jongeren ten aanzien van veiligheidszaken is hier een voorbeeld van. Veel jongeren vinden winkeldiefstal acceptabel. Deze houding ontstaat in de laatste jaren van het basis-onderwijs, heeft zijn piek op een leeftijd van 15-16 jaar, waarna weer een geleidelijke verandering van houding ontstaat. Bijna alle jong-volwassenen wijzen winkeldiefstal af.

Omdat het oorspronkelijke probleem, het acceptabel vinden van winkeldiefstal, met toenemende leeftijd oplost, lijkt preventie van attitudes ten aanzien van veiligheidszaken overbodig. Nadere beschouwing van het probleem, zie figuur 7, leert dat er een sterke correlatie is tussen klein crimineel gedrag en het acceptabel vinden van winkeldiefstal. Dus, hoewel een houding van 'winkeldiefstal kan' van voorbijgaande aard is, gaat het gepaard met maatschappelijke overlast. Dit facet kan er toe leiden dat men alsnog aandacht geeft aan de preventie van attitudes van veiligheidszaken.